

Fotopotrétý

Pavel Scheufler

rodina
svatba
cestování
reportáž
propagace
autoportrét
experimenty

kontrasty | stylizace | jak vidět chyby a jak je nedělat

 GRADA®

Fotoportréty

Pavel Scheufler

Autor i nakladatelství děkují Centru FotoŠkoda za podporu při vydání knihy.

Pavel Scheufler

Fotoportréty

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

obchod@grada.cz, www.grada.cz

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

jako svou 6794. publikaci

Odpovědná redaktorka Věra Slavíková

Grafická úprava a sazba Ondřej Huleš

Počet stran 224

První vydání, Praha 2018

Vytisklo TISK CENTRUM s.r.o., Moravany

© Grada Publishing, a.s., 2018

Cover Design © Ondřej Huleš, 2018

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

ISBN 978-80-271-0968-5 (epub)

ISBN 978-80-271-0967-8 (pdf)

ISBN 978-80-247-5626-4 (print)

Obsah

Úvodem	7
Co je portrét.	8
Portrét a dějiny výtvarného umění a čas	8
Podoby portréty.	8
Co je podobenka	8
Zpracování portréty	8
Fotografické vidění	9

Co všechno potřebujeme

Fotografické nástroje	12
Jaký přístroj pro portrét.	12
Jak se vyznat v nabídce	13
Jaký objektiv	14
Jaké další příslušenství	16
Doporučené základní pokyny k digitálu	17
Model	18
Desatero k fotografování (cizích) portrétů	18
Prostředí a kompozice	20
Kompozice a čtení fotografií	21
Kompozice teoreticky.	22
Kompozice a stavba obrazu.	22
Kompozice a prostředí	24
Problémy s kompozicí	25
Prostředí a atributy.	25
Počítačové nástroje	27
Počítač a formáty dat	27
Co je to RAW	27
Běžné programy	28
Prezentace portrétních fotografií	32

Chybovník

Rušivé pozadí, volba priority clony	36
Před prvním stiskem spouště	36
První volba scény	36
První nastavení - volba clonového čísla kvůli malé hloubce ostrosti	36

Chybná barevnost scény, co je Vyvážení bílé	38
Co je Vyvážení bílé neboli kompenzace barevné teploty	38
Nastavení Vyvážení bílé v digitálu	38
Úprava Vyvážení bílé v počítači	40
Neodpovídající barevnost pleti	40
Náprava zeleného obličejce	40
Neostrý snímek, čas expozice	42
Volba scény pro pohyb	42
Nastavení pro pohyb - prioritá rychlosti závěrky	42
Další vhodné nastavení pro pohyb - nastavení autofokusu	43
Souvislé snímání	44
Chybné zaostření, volba ostřicího bodu	44
Volba ostřicího bodu	46
Příliš tmavý snímek, citlivost ISO a kompenzace expozice	47
Nastavení citlivosti	48
Jakou citlivost nastavit.	48
Jak nefotografovat tmavé snímky.	49
Co je to citlivost.	49
Vztahy čas závěrky - citlivost - clonové číslo	49
Tmavý snímek se šumem a kvalita obrazu	50
Jak vylepšit noční snímek z mobilu	51
Formáty souboru	52
Nastavení kvality a velikosti souboru	52
Tmavá část snímku, problém dynamického rozsahu	53
Náprava	53
Náprava šumu v části snímku.	54
Nezvládnuté protisvětlo, měření jasu scény	56
Náprava	56
Nastavení v digitálu	57
Odlesky, reflexy	57
Volba měření světla	58
Ztracená kresba ve světlech, histogram	59
Chyby při nasvícení, chybné stíny	61
Problémy se stíny v interiéru	61

Chybná řešení kolem očí (včetně brýlí)	65
Jaké chyby v zobrazení očí se mohou objevit?	65
Vylepšení pleti	67
Nejčastější chyby v zobrazení povrchu těla	67
Problémy s pletí a líčením	68
Převod do černobílé škály	70
Napravení špíny na fotografii	72
Jak čistit objektiv	72
Jak čistit snímač	72
Jak vyčistit fotku	72

O fotkách a jejich příbězích

Portréty v rodině	76
Zvídavé miminko	80
Rodinný portrét	82
Dítě romanticky	84
Dítě v siluetě	86
Portrét s přírodním „filtrem“	88
Portrét s vyrobeným filtrem	90
Černobíle se stínem	92
Malování světlem	94
Montáž ze tří snímků	96
Portréty na cestách	98
Upomínka profesionálně	100
Portrét z toulání městem	102
Upomínka v ostrém slunci	104
Portrét a panning	106
Portrét a stylizace barev	108
Portrét se symbolikou	110
Momentka s nadsázkou	112
Portréty při reportážích	114
Portrét ze svatby s kontrastem	118
Portrét ze svatby netradičně	120
Svatební portrét pro reprezentaci	122
Oslava narozenin s malou změnou	124
Portrét na taneční akci	126
Umělec s pohybovým rozostřením	128
Osobnost při přebírání ceny	130

Portrét v dokumentu	132
Dokumentace života města	134
Portrét pouličního zpěváka	136
Portrét při práci v interiéru	138
Pracující v exteriéru	140
Portrét v rozmezí let	142
Reprezentativní portrét	144
Osobnost v improvizovaném ateliéru	148
Portrét vedle výtvarného díla	150
Osobnost ve fotostudiu	152
Umělec ve svém ateliéru	154
Minimalistický portrét	156
Osobnost v ateliéru a jinak	158
Černo-barevná osobnost	160
Portrét s architekturou	162
Portrét v propagaci	164
Portrét jako příloha k životopisu	168
Fotografie pro web stylisty	170
Portrét jako mozaika aktivit	172
Reklama se symboly a humorem	174
Portrét ve spojení s filmovým klipem	176
Portrét na principu stavebnice	178
Skupinový portrét	180
Klasická skupina v ateliéru	182
Malá skupina venku	184
Skupina za komplikovaného světla	186
Autoportrét	188
Autoportrét se stínem	190
Autoportrét s kresbou světlem	192
Montáž z více autoportrétů	194
Autoportrét s realizačně náročnou scénou	196
Složený autoportrét	198
Portrét v karikatuře	200
Portrét v přesahu: experimenty a koncepty	205
Apendix	216
Podobenka – zpodobnění pro doklady	216
Rejstřík	218

Úvodem

Vážení a milí přátelé fotografování!

Fotografie je nejrozšířenější technická záliba a portrét v ní patří k nejoblíbenějším žánrům. Kniha má být inspirací k portrétnímu fotografování. Jejím základem je galerie portrétů, v níž se píše, jak a proč se který portrét udělal. Ukazuje jednoduché momentky i komplikovanější realizace, které by nevznikly bez počítače. Záměrně jsou voleny příklady mnoha jednoduchých řešení, aby si čtenář mohl říci: To mohu udělat také! Postupuje v širokém záběru od portrétů rodiny po portrét v reklamě a módě a různé konceptuální „schválnosti“, vždy od nejjednoduššího ke složitějšímu. Kniha je tedy určena jak začátečnickům, tak pokročilejším autorům. Má inspirovat, ukázat postupy a možnosti, dávat možnost volby a konfrontace s vlastními pokusy. Vše je orientováno na praxi, ale zároveň u některých fotografií je i zamyšlení nad obsahem snímku.

Záměrně vedle sebe stojí fotografie zkušených autorů a mnoha nadějných začínajících,

kteří navštěvovali Večerní fotoškolu Centra FotoŠkoda, kterou od roku 2002 vedu. Místo zde mají také práce studentů školy Michael, kterou od roku 2006 vede Vladimír Kozlík. Vedle sebe tak stojí práce lektorů i žáků.

Dvě úvodní části Co všechno potřebujeme a Chybovník nabízí ve zhuštěné formě a se snahou o jednoduché názorné vylíčení prolog k tomu, aby lépe a s větším pochopením vyzněly nejrůznější inspirativní snímky ve stěžejní třetí části publikace.

Žádným z uváděných snímků nechci dělat chytrého, jen pokorně nabízím řešení, které mnohdy může mít i více cest. Nemám patent na moudrost, „jen“ fotografování miluji a jako nadšenec techniky rád zkouším nové... A pořad mě fascinují nové a nové možnosti tvorby!

Hezké zážitky se světlem na vašich aparátech přeje

Pavel Scheufler
www.scheufler.cz

Co je portrét

Fotografický portrét je zobrazením člověka se zvláštním zřetelem k tváři. Portrét by měl zachytit osobitost portrétované bytosti za pomoci různých technických a uměleckých prostředků s využitím prostředí, světla a úhlu pohledu. Míra stylizace a případného aranžování záleží na účelu, pro který se portrét pořizuje. Na portrétech dominuje tvář, ale portrétem v širším smyslu může být zobrazení i celé postavy. Portrét je pro fotografii klíčové téma, je vůbec nejčastějším námětem ve fotografii.

Portrét a dějiny výtvarného umění a čas

Fotografický portrét obvykle vyjadřuje jedinečnost a neopakovatelnost chvíle zpodobnění určitého člověka. Portrét má v dějinách výtvarného umění dlouhou tradici, fotograf se jí někdy též nechává inspirovat. Portrét na fotografii vždy vyjadřuje neopakovatelnost zpodobnění v krátkém čase, kdežto portrét v malbě, kresbě, grafice vzniká tahy lidské ruky postupně. Bývá tak jakousi syntézou podoby, kdežto fotografický portrét vzniká v rychlém sledu. I když fotograf při portrétování většinou nespolehá na jedno „cvaknutí“, ale vytváří portrétů hned několik, vybírá ten „nejlepší“ záběr. Fotografický portrét tak v sobě často obsahuje fenomén času svého vzniku a ten hraje při vnímání fotografií velkou roli a bývá jedním z hlavních zdrojů fascinace fotkou. Vedle dokumentární a estetické role fotka fascinuje právě proto, že je jakýmsi obrazovým poselstvím z minulosti, jejíž čas na chvíli „zastavila“. Mnohé fotky přímo vznikají pro paměť, pro upomínku, aby byly „obrazovou konzervou“. Mají vyvolávat vzpomínky, duchy minulosti. V pozitivním, ale někdy i v negativním smyslu. Proto se fotografe...

Podoby portrétu

Fotografický portrét má mnoho podob a může se dělit z různých hledisek. Portrét, na rozdíl od podobanky na doklady s jednoznačně identifikační funkcí, vyjadřuje jedinečnost a neopakovatelnost chvíle zpodobnění určitého člověka. Cílem je podat umělecký obraz o portrétovaném a současně přispět u vnímatele snímku k evokaci pocitů zejména v estetické rovině.

Co je podobanka

Podobanka zcela účelově podává pouhý popis tváře. Portrétovanou osobu nijak neinterpretuje, naopak tvář má být zachycena co „nejobjektivněji“, aby byla co nejlépe identifikovatelná. Takové snímky mnohdy zhotovuje i portrétní automat. Více o podobence na straně 216.

Zpracování portrétu

Nedílnou součástí zpodobnění je finální podoba, která bývá zviditelněna jednak na displeji či monitoru, jednak ve formě „snímku do ruky“, nejčastěji jako tisk z digitálních dat. V obou případech u digitální fotografie do procesu vstupují počítačové úpravy záznamu, buď vědomě viditelně a kontrolovatelně prováděné zpracovatelem snímku, či „neviditelně“ prováděné procesorem, které fotograf může ovlivnit jen nepřímo. Tradičně do zpracování některých typů portrétu vstupuje retuš. V digitální fotografii může retuš, považovaná stále za součást profesionálního zpracování studiového portrétu, relativně snadno a výrazně pozměnit podobu. Nikdy předtím v dějinách proměna podoby člověka nebyla tak snadná jako v digitální éře!

Stylizovaný portrét
autora vytvořený
jako humorná
nadsázka

Fotografické vidění

Fotografie se vždy jeví jako zastavení času, zamrznutí skutečnosti. Již z principu tedy vede k zastavení a při zastavení bývá dobré se zamyslet. V současném rychlém světě s rychlým střídáním vrstev zážitků, často s paralelními ději, nabízí fotografování ideální možnost k zastavení rychlosti. Možná i proto si tato činnost získává stále více příznivců a v současnosti fotografuje skoro každý. A fotografové profesionálové mají stále těžší život. V umělecké sféře se fotografie prolíná s dalšími uměleckými kategoriemi a už vlastně nejde přesně říci, kde vlastně končí. S přibývajícimi možnostmi snadných počítačových zásahů do fotografií je možné říci, že končí doba fotografie = oko a přichází éra fotografie = výtvar počítače. Nicméně kultivace oka je pořád pro kvalitní snímek základ, protože fotograficky vidět je předpoklad pro dobrou fotografii. Fotografické vidění se totiž liší od

běžného „normálního“. Už proto, že stisk spouště stěsnává vícerozměrný svět do dvou rozměrů fotografie, skutečnost stylizuje! A tento proces stylizace má svou logiku a jde o to ji hledat, nalézat, pochopit... Špatnou nezajímavou fotografii sebelepší program nevylepší. Základem je tedy fotograficky vidět a chápat logiku procesů fotoaparátu, a teprve poté můžeme využívat počítač.

Fotografický portrét má mnoho podob a může se dělit z mnoha hledisek. Podle účelu, místa vytvoření, formy, podle vztahu fotografa k portretovaným. Na stylizovaném portrétu, vzniklém jako humorná nadsázka, je autor knihy konfrontován s císaři Františkem Josefem I. a Vilémem. Obří tisk vznikl k výstavě v Muzeu fotografie a moderních obrazových médií v Jindřichově Hradci. Jde o jemnou připomínku sepětí minulosti se současností. Snímek zároveň naznačuje, že autor knihy je nejen fotograf a lektor fotokurzů, ale také historik fotografie.

Co všechno potřebujeme

Knihu tvoří především recepty – návody současných autorů různých generací, kteří objasňují, jak ke konkrétnímu portrétnímu snímku došli. Nejprve si však probereme, co k fotografování potřebujeme, jak musíme pracovat s modelem a jak řešit kompoziční otázky. Věnovat se budeme počítačovým nástrojům a způsobům, jak snímky prezentovat. Pro podrobnější objasnění technické stránky jevů odkazujeme na specializovanou literaturu nebo na internet, stejně tak pro informace týkající se rychle se měnícího fotografického a počítačového vybavení. Otiskujeme jen odkazy na některé zajímavé webové stránky pro vyhledávače netypické.

Fotografické nástroje

Stejně jako u jídla chuť, vůně a barva závisejí na kvalitě surovin, i fotografický portrét vyžaduje nástroje odpovídající požadované technické a kompoziční kvalitě. Technická kvalita nannozce souvisí s tím, co s portrétem zamýšlíme po vyfocení, zda fotku uplatníme jen na webu, nebo si ji budeme chtít velkou vytisknout, předat pro časopis nebo třeba pro databanku. O tom více v kapitole Prezentace portrétních fotografií (str. 32). Otázka posouzení kompoziční kvality je velmi individuální a svým způsobem ji mohou ovlivnit i naše počítačové dovednosti. O nich více v kapitole Počítačové nástroje (str. 27).

Může se zdát, že kvalita fotografických nástrojů úměrně souvisí s fotografovou peněženkou. Jsem přesvědčen, že tomu tak není. Záleží primárně na fotografově vidění, nikoli na jeho technice. Je-li fotograf slepý vůči světu, není-li schopen fotograficky vidět a vnímat, sebedokonalější a drahá technika kvalitě jeho fotografií nepomůže!

Jaký přístroj pro portrét

Volba fotografujícího nástroje souvisí s cílem fotografování. Základní otázkou je, zda budeme chtít měnit různé objektivy (viz dále), nebo se spokojíme s objektivem integrovaným do zařízení. Nejznámějším představitelem foto-přístroje s výměnnými objektivy je zrcadlovka. Objektivy můžeme měnit i u různých typů foto-přístrojů, kde u pozorování fotografovaného motivu není zrcátko, které dalo zrcadlovkám jméno. Označují se proto některé jako bezzrcadlovky (mirrorless cameras). Přístroj s výměnnými objektivy roste se svým uživatelem, který jeho skvělé možnosti může objevovat postupně. Možnost volby různých objektivů

a dalšího bohatého příslušenství podle situace a námětu je výhodou, kterou ocení náročnější uživatelé. U zrcadlovek pozorujeme motiv v zásadě optickou cestou v optickém hledáčku (i když možnost komponovat obraz na displeji u mnoha zrcadlovek také existuje), u většiny ostatních s výměnnými objektivy elektronickou cestou na displeji nebo v elektronickém hledáčku. Komponování přes displej, zejména s možnostmi vyklápění, které nabízejí některé digitály s výměnnými objektivy, bývá výhodné zvláště při krkolomných pozorovacích podmínkách. Elektronický hledáček může simulovat aktuální nastavenou expozici, takže je fyzicky patrné, jestli expozice bude tmavá nebo moc světlá, a lze vnímat i hloubku ostroty. Další výhodou bezzrcadlovek můžeme spatřovat v tichém spuštění závěrky, neboť odpadá klapnutí zrcátka, které je u zrcadlovek nezbytné a vede i k jejich větším rozměrům. S větším rozměrem souvisí i vyšší hmotnost, menší skladnost a pocit větší nápadnosti. Nevýhodou bezzrcadlovek je mnohem častější výměna zdrojů elektrické energie, větší závislost na teplotě prostředí a také fakt, že ne každému elektronický obraz v hledáčku vyhovuje. Svá uplatnění zrcadlovky a některé špičkové bezzrcadlovky naleznou u profesionálů, fotografických nadšenců a všech, jimž jde o obrazovou náročnost.

Vedle rozhodování o formě objektivu může být pomocným faktorem velikost média, na které se zaznamenává fotografovaná scéna a která je vždy výhodou pro cílenou práci s hloubkou ostroty (viz str. 37). Nostalgik může ocenit klasické filmy, jejichž velikost bývala 9 × 12 cm i více, u většiny digitálů bývá velikost *snímače* od velikosti kinofilmového políčka 24 × 36 mm směrem dolů. Pro náročné jsou i snímače větší. Velikost snímače formátu klasického kinofilmu mají i některé bezzrcadlovky. Přidávat různé objektivy můžeme i některým mobilům, které

samozřejmě mají mnohem menší snímač než specializované fotopřístroje.

Největší a nejpestřejší nabídku nalezneme fotoamatér mezi kompaktními fotoaparáty, které tvoří se svým objektivem kompaktní neoddělitelný celek. Nejde jen o levné přístroje pro jednoduché focení, kompakty určitých typů ocení i profesionál (např. Leicu Q). Kompakty tedy nemají objektiv výměnný a pozorování záběru se u nich děje většinou projekcí na displej, některé také mají navíc elektronický hledáček. Trendem jsou dotykové displeje. Kompakty mívají obvykle menší snímače než zrcadlovky a některé užitečné funkce, k nimž náleží například průběžné zaostřování při pohybu fotografovaného objektu, u většiny z nich z konstrukčního hlediska není možné. Některé se ovšem řadou doplňkových funkcí teoreticky vyrovnají mnohým zrcadlovkám, s nimiž pak soupeří v ceně. Běžné kompakty mohou být volbou pro méně náročné fotografie, mohou se hodit i jako druhý digitál k zrcadlovce díky jejich mobilitě.

Role kompaktních, zejména těch levných a jednoduchých, přebírají u mnohých uživatelů mobily. Existuje i malý přídavný fotopřístroj s pevným objektivem spojený s mobilem přímo konektorem (DxO One), existuje i digitál ve stylu výměnného objektivu komunikujícího s mobilem (Sony QX1L). Poněkud výstředně můžeme fotografovat i tabletem. Mobily, z nichž některé se obrazově vskutku mohou vyrovnat kompaktním a mají i přídavné objektivy, mají nesporně výhodu v nenápadnosti i v tom, že je člověk mívá pořád u sebe. A samozřejmě také v tom, že portrét v mobilu (nebo v tabletu) můžeme hned v nějakém programu upravit, pozměnit a okamžitě poslat do světa. Určité úpravy snímků jsou možné v tělech prakticky u všech digitálů, nabídka úprav fotek v mobilech a tabletech je však mnohem pestřejší. Nicméně pro náročnější práci s fotkou se mobily zejména díky velikosti

displeje moc nehodí. Elegantněji se bude fotka upravovat v tabletech, obecně je však pro náročnější úpravy vhodnější stolní počítač, ideálně se dvěma monitory. Podotkneme, že fotografování zrcadlovkami je mnohde zakázáno, ale mobily nebo kompakty se tam tolerují. Což platí třeba i pro Bílý dům ve Washingtonu D.C.

Jak se vyznat v nabídce

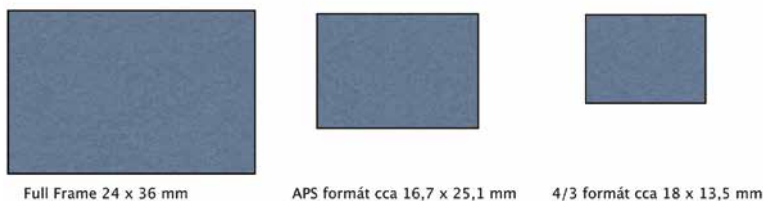
Aktuální nabídku fotopřístrojů a smartphonů neboli chytrých telefonů nalezneme u prodejců

SLOVNÍČEK

Snímač (snímací čip, senzor)

Ve fotografii označení pro záznamové médium fotografického obrazu zprostředkovaného fotopřístrojem. Digitály i klasické fotopřístroje pracují na stejném principu: záznam snímané scény vytvářejí za použití světelné energie, která způsobuje změnu v materiálu citlivém na světlo. Zviditelnění změny se může dít chemicky, nebo elektronicky. U digitálů světlo absorbuje elektronický snímač (senzor), u klasických film. Obrazová kvalita snímku nezávisí jen na velikosti snímače, ale také na tom, kolik pixelů, z nichž se digitální obraz skládá, mozaika snímače obsahuje. Záleží i na velikosti pixelů a na tom, jak procesor dokáže informace ze snímače zpracovat. Výrobci digitálů používají snímače různých velikostí, nicméně pracovně se mohou rozdělit do pěti skupin:

- 1) Menší než 13,5 × 18 mm mají kompakty, mobily a tablety. Jejich velikost se obvykle udává ve zlomcích palce (např. 1/2,5" × 1/1,7").
- 2) Mikro 4/3 formát, 13,5 × 18 mm.
- 3) Formát cca 16,7 × 25,1 mm (označený např. jako APS-C nebo DX. Má četné odvozeniny - například APS-H s velikostí 28 × 19 mm).
- 4) Plný formát 24 × 36 mm (políčko kinofilmu, označený též jako Full Frame nebo FX). Standard pro udávání ohniskové vzdálenosti objektivů.
- 5) Větší než 24 × 36 mm (např. 33,1 × 44,2; 36,7 × 49 mm), například pro digitální zadní stěny.

Porovnání velikosti snímačů zrcadlovek a bezzrcadlovek. Plocha snímače standardu Mikro 4/3 formátu je zhruba o 40 % menší než plocha snímače APS-C, ale až devítinásobek plochy běžných kompakťů. Na velikosti snímače – a samozřejmě dalších faktorech – závisí kvalita snímku. Také platí, že čím má fotopřístroj větší záznamové médium – snímač, tím lépe můžeme pracovat s rozostřením pozadí za portrétem (viz str. 36)

nebo na stránkách výrobců. Specializované testy jsou ve fotografických časopisech, z nichž většina existuje také v elektronické verzi. Existují také respektované specializované stránky s testy, oblíbené jsou i některé stránky milovníků fotografování (například www.kenrockwell.com). Své stránky mívají i milovníci určitých značek

(například <http://nikonblog.cz>). Dobře zpracované, včetně základních informací a porovnávání, jsou i stránky velkých specializovaných fotografických obchodů. Vše se najde na webu. Dobrým základem pro zcela laického českého zájemce o srovnávání mohou být informace z dTestu.

Jaký objektiv

Objektiv je okem fotopřístroje a na jeho kvalitě velmi záleží. Užití vhodného objektivu také souvisí s účelem fotografování, podobně jako u fotopřístroje, ale záleží i na prostředí a podmínkách, ve kterých fotografujeme. Jiný objektiv pro portrét použijeme v interiéru, stejný nebo jiný při fotografování venku. O vhodnosti užití objektivu rozhoduje vedle výrobní kvality jeho *ohnisková vzdálenost a světelnost*. Fotoaparáty s výměnnými objektivy nabízejí na rozdíl od většiny kompakťů také možnost objektivů s pevnou ohniskovou vzdáleností, které jsou

SLOVNÍČEK

Ohnisková vzdálenost

Ohnisková vzdálenost (ohnisko objektivu) je základní parametr použitelnosti objektivu. Udává se v milimetrech a uživateli prakticky říká, jaký výřez z fotografované scény se přenese na záznamové médium. Čím je větší ohnisková vzdálenost (například 400 mm), tím je zorný úhel objektivu menší a tím více se zároveň výsek scény přiblíží. Ohnisko objektivu tedy určuje výřez ze zaznamenané scény. Definice z fyzikálního hlediska je samozřejmě složitější. Za standardní, základní, se považuje objektiv s ohniskovou vzdáleností 50 mm, který vyhovuje zorným úhlem a nejpřirozenější perspektivou vidění lidského oka. Objektivy se podle ohniskové vzdálenosti mohou dělit na extrémně širokoúhlé, širokoúhlé, základní, dlouhoohniskové (teleobjektivy) a superteleobjektivy (nad 400 mm).

Světelnost

Vedle ohniskové vzdálenosti druhý základní parametr, který charakterizuje objektiv. Určuje, kolik světelné energie dopadne na snímač, resp. kolik se jí při průchodu objektivem pohltí. Vždy uvádí tu nejmenší možnou hodnotu, tedy při plně otevřeném objektivu, nikterak neregulovaném clonou. Ta se označuje písmenkem f a největší světelnost objektivu, tedy schopnost pochytit pro snímač co nejvíce světla, má objektiv při minimální hodnotě clonového čísla, například f/1.4, f/1.8. Takovou mají jen pevné objektivy. Světelnost tedy zároveň udává pro objektiv nejmenší použitelné clonové číslo (viz str. 36).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

h)

Porovnání zkreslení tváře různými ohnisky. Čím kratší ohnisko, tím větší zkreslení. A zároveň odpoutání pozornosti od modelu vnějším prostředím. Vždy byly použity stejné hodnoty: čas expozice 1/160 s, clonové číslo f/5.6 a ISO citlivost 100. Je zřejmé, že aby byl model zobrazen ve stejném výřezu scény, musela se měnit vzdálenost přístroje od modelu. Delší ohnisko znamená delší vzdálenost od portrétované (u ohniska 8 mm byla vzdálenost pouhých 32 cm, pro ohnisko 200 mm už 4,5 metru). Uvedené vzdálenosti jsou orientační. Zároveň naznačují, jaký nezbytný odstup při konkrétním ohnisku musí fotograf mít, což je dobré vědět pro portrétování v interiérech. Také vidíme, že ohniska 140 a 200 mm již zobrazí tvář prakticky stejně:

a) ohnisko 8 mm, vzdálenost 32 cm, b) ohnisko 11 mm, vzdálenost 40 cm, c) ohnisko 18 mm, vzdálenost 43 cm, d) ohnisko 35 mm, vzdálenost 76 cm, e) ohnisko 50 mm, vzdálenost 113 cm, f) ohnisko 88 mm, vzdálenost 229 cm, g) ohnisko 140 mm, vzdálenost 290 cm, h) ohnisko 200 mm, vzdálenost 451 cm

Foto: Josef Edvard Gregor

opticky kvalitnější a mají příhodnější světelnost. Přiblížení k modelu však u nich musí fotograf činit fyzicky, zatímco u objektivů s proměnnou ohniskovou vzdáleností (zoomů) jednoduše plynule přibližuje/oddaluje - zoomuje. Kompakty také často mívají zoomy mnohem větších rozsahů, než je tomu u fotopřístrojů s výměnnými objektivy. Zkušený fotograf obvykle dává přednost objektivům výrobce svého fotopřístroje, byť některé takzvané neznačkové vykazují vynikající optické výsledky (např. Sigma řady Art). Při užití tzv. neznačkových objektivů mohou někdy

vznikat problémy zejména s rychlostí ostření. Kompatibilitu a kvalitu si mohou zájemci porovnávat v testech na webu.

Zvolené ohnisko objektivu spolu s úhlem pohledu může způsobit, že portrét vypadá zkreslený. Musíme proto užít vhodný objektiv, jehož označení vždy vychází z plného formátu snímáče velikosti 24 × 36 mm, políčka klasického kinofilmu. Pokud používáme digitál s menším snímáčem, než je záznamové pole velikosti 24 × 36 mm, musíme při volbě objektivu vzít v úvahu takzvaný crop faktor, což je, zjednodušeně řeče-

Vhodně natočená odrazka může dělat světelné zázraky. Silueta v protisvětle a vyjasnění obličeje díky odrazné desce

no, poměr velikosti úhlopříčky formátu kinofilmu k velikosti úhlopříčky snímáče, který je ve vašem digitálu. Ten je například 1,52 (Nikon DX, Fuji a další), 1,62 (Canon, kromě řady 1D), 1,54 (některé digitály Samsung, Pentax K20D...). V praxi to znamená, že objektiv na Canonu s ohniskem 100 mm bude na fullframe digitálu vskutku 100 mm, ale na digitálu se snímáčem velikosti APS-C (velikosti 22,7 × 15,1 mm) se bude chovat jako objektiv s ohniskem 162 mm, tedy model více přiblíží. Objektivy s tzv. základní ohniskovou vzdáleností, označené 50 mm, které odpovídají optimálně vidění lidského oka, pokud budou před větším snímáčem, budou pro účely portrétu často příliš široké, zkrátka obličej rozšíří. Mohou se hodit pro obličej zvlášť úzký. Pro menší snímáč však mohou být obecně přijatelné. Proto se také jako optimální portrétní uvádějí objektivy s ohniskem mezi 75–105 mm. Portrét ovšem můžeme fotografovat i delším ohniskem, které ještě více rozostří pozadí, tedy tu oblast nacházející se za modelem. Obecně

není pravidlo, že se portrét musí fotografovat tzv. portrétním ohniskem, jen běžný obličej tak vypadá většinou nejlépe. Pokud jde o clonové číslo, tradičně se u portrétu doporučuje používat co nejmenší, tedy využívat co nejpříznivější světelnost objektivu (viz str. 36)

Jaké další příslušenství

Pro fotografování mnoha stylizovaných portrétů jsou vítanou pomůckou odrazné desky. Používají se v ateliéru i v exteriéru. Do terénu jsou vhodné takové, které se mohou složit do transportního pouzdra. Odrazná deska vhodným natočením vrhne světelné „prasátko“ tam, kam ho nasměruje, a její barevnost (zlatá, stříbrná, bílá, tzv. sluneční oheň) ovlivňuje nádech pleti, změkčuje stíny a pokud je zlatavé barvy, přidává portrétu teplejší nádech. Dobrou pomůckou pro náročnějšího fotografa portrétů může být také difuzér, který odstiňuje světlo, přírodní i umělé.

Běžný fotograf vedle odrazné desky při fotografování portrétů může občas dobře využít příruční blesk (ideálně dva), doplněný například ještě zařízením se světlovodem (typu Ray Flash Ring). Příruční blesk by měl mít jako nezbytné příslušenství softboxy nebo deštníky, zkrátka něco, co změkčuje světelný výboj. Kromě blesků získávají stále větší oblibu videosvětla LED, z nichž některá se mohou upevňovat přímo na digitál.

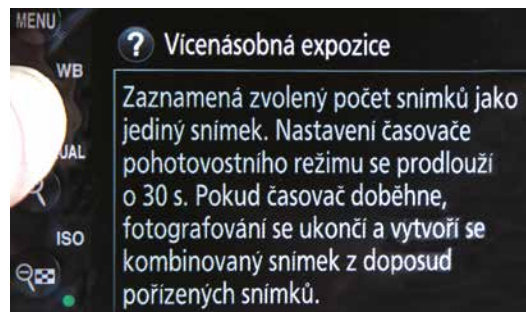
Náročný fotograf může dopravit do terénu i přenosné výbojové zdroje (blesky) s akumulátory s dalším vybavením. Takové řešení se v terénu uplatňuje obvykle při portrétní a figurální módní nebo reklamní tvorbě. A samozřejmě si může také ateliér s kompletním vybavením pro studiovou práci pronajmát, což je mnohem praktičtější než si ateliér sám zařizovat.

Otázkám techniky používané při studiovém svícení nebo práci s blesky se věnují mnohé

specializované knihy. Také články ve fotografických časopisech a na specializovaných webech mohou někdy dát cenné rady, byť občas protičůdné. Nejlepší školou je vlastní praxe.

Doporučené základní pokyny k digitálu

- Při prvním zapnutí nastavte v menu jazyk, čas, datum.
- Pokud u zrcadlovek nevidíte úplně ostrě obraz v hledáčku, můžete využít dioptrické korekce. Ta bývá rovněž u některých elektronických hledáčků, u nichž se nabízí možnost barevného ovlivnění projekce.
- Před výměnou baterie, *paměťové karty* a objektivu digitál vždy vypněte.
- Prostudujte návod a seznamte se s *ovládacími prvky* a jejich názvy. K tomu slouží návod, který často mívá dvě roviny, základní přehled a podrobný rozpis funkcí.
- Mnoho digitálů má pěkně vypracované Info, které nám po stisknutí příslušného tlačítka

Info nabízí vysvětlení funkcí. Stisknutím „Q“ tlačítka se dostaneme do rychlého menu

většinou již česky poví, k čemu daná funkce je.

- Zvykněte si na správné držení fotopřístroje: Fotoaparát se drží v pravé ruce a pevně svírá prsty, levou rukou se podpírá pod objektivem, oba lokty by měly být pevně přitisknuty k tělu.
- K základní orientaci v ovládání fotopřístroje využijte rovněž prodavačů ve fotografických obchodech a lektorů k tomu určených na workshopech. Tam se také ukazuje, jak zís-

SLOVNÍČEK

Paměťová karta

Paměťová karta fotoaparátu je elektronické zařízení sloužící k ukládání dat snímku. Je odolná vůči magnetickým a elektrickým polím. Trendem je její miniaturizace, takže větší CF karty nahrazují zejména SD karty. Je praktičtější mít více karet s menší kapacitou (např. 8 GB) než jednu s velkou (např. 64 GB). Vedle kapacity je důležitou vlastností karet přenosová rychlost, resp. rychlost zápisu, která bývá na kartě uvedena (např. 15 MB/s). Za větší rychlost se platí, ale ne každý digitál je jí schopen. Při nákupu karty je tedy vhodné uvádět typ fotopřístroje.

Ovládací prvky

Soubor zařízení k ovládání funkcí fotopřístroje. Tlačítka bývají často kombinována s kruhovými nebo křížovými

voliči a logika těchto úkonů se může i u stejné značky, ale jiného typu, lišit. V manuálech různých výrobců nemusí být označení stejných funkcí vždy stejné; v knize budeme užívat pojmy roler pro hlavní volič, vedlejší volič pro zadní volič, nacházející se na zadní straně s displejem, křížový volič pro multifunkční tlačítko. Pojem Hlavní menu označuje tlačítko pro přístup k ovládání všech funkcí, pojem Rychlomenu (= Quickmenu, někdy označené písmenem Q) označuje možnost rychlého přístupu základních nastavení na zadní displej, mezi nimiž vybíráme obvykle křížovým voličem nebo někdy i dotykem. Pro praxi začátečníka je nutné si uvědomit, že spoušť mívá dvě polohy – namáčknutím spouště se přístroj aktivuje, včetně měřicích funkcí, zmáčknutím spouště dochází k vlastní expozici a po ní k záznamu na kartu.

kat při fotografování nejen správné návyky stran držení fotopřístroje, ale i výměny a čištění objektivů a s jejich vhodností pro různé fotografované situace.

- Digitál je elektrické zařízení, neprospívá mu vlhkost ani vedro (nenechávejte jej například v uzavřeném autě na slunci).

Model

Existují dva základní přístupy k fotografování modelů: buď portrétovaný neví, že je fotografován, nebo to ví. Pokud to ví, jsou pro fotografa opět dvě možnosti, buď je fotografování výsledkem předchozí dohody, nebo jde o náhodné zachycení, kdy ale fotograf dal najevo svůj zájem o portrét. Když portrétovaný ví, že je fotografován, obvykle se nějak stylizuje. Jistá míra stylizovanosti je tedy u portrétů přítomna velmi často. Záleží na fotografovi a jeho komunikačních schopnostech, jak dokáže model odreagovat, aby na vyobrazení působil přirozeně a ne křečovitě. Pro mnohé portrétované bývá problém zůstat před okem fotoaparátu s jeho funkcí zvětšení neteční, dělat, že objektiv nevidí a tvářit se „normálně“ Často v nich vzniká jakýsi pocit nejistoty, že budou „na věčné časy“ zobrazeni se všemi svými vadami a neduhy, že nebudou vypadat dostatečně reprezentativně. Začnou se pitvořit, rozhazovat rukama, dělat grimasy. Naopak ti zkušenější, kteří mají s portrétováním již nějaké zkušenosti, začnou hrát před fotoaparátem své sólo, hrají sami sebe, adekvátně své roli a svému významu a prostředí. Vzniká přetvářka, hra, a je na divákovi snímku, aby posoudil, co je nelíčený projev, a co je „divné“. Mnohdy oficiózní sebestylizace může být právě součástí role, která se od dotyčného hudebníka, politika vyžaduje. Jiná míra stylizace je zas u herce v roli, když je fotografován v autentickém prostředí při hře na

divadle. Profesionální modelové se při snímcích módy a pro reklamu, podobně jako divadelní a filmoví herci, dokáží zcela přizpůsobit požadavkům týmu, který zadává zakázku. Je mnoho situací, kdy sám fotograf je objednavatelem snímku tlačen do určité role a v podstatě se od něho očekává, že „jen“ odvede svou práci se světly a stiskem spouště.

I když fotograf nerealizuje zakázku a fotografuje pro někoho z přátelství nebo ze zájmu či pro prostou radost, měl by mít před portrétováním vždy v hrubých rysech jasno, co a jak chce svým modelem vyjádřit. A modelem může být vlastní dítě nebo dítě kamarádky. Nelze začít svou fotografickou aktivitu slovy: „Tak dělej něco!“ Je normální, že fotograf začne slovně model stylizovat a aranžovat, nebo mu i gesto přehraje. Stane se tak režisérem scény a snímek je podvědomě hodnocen i jako výraz jeho režiséřských schopností, kdy model se stal ztělesněním přiřknuté role. Vše, co děláme, má svá rizika a tady vedle technických problémů může být rizikem přestylizovanost, pseudoromantika, stereotyp. Občas takové projevy nalézáme třeba u snímků svatebčanů. Opačným protipólem jsou upomínkové snímky, na nichž se portrétovaný tváří ležérně a netečně, jako by fotograf nebyl. Vypadají pak někdy jako mrtvé pomníky vzpomínek na navštívené místo. I u nich se vytrácí přirozenost. Věrohodně působící portrét by měl být někde uprostřed mezi oběma extrémy, mezi přehnanou aranžovaností a předstíráním, že fotograf neexistoval. U portrétů je také důležité vyjádření atmosféry, která z portrétovaného a jeho okolí vyzáruje.

Desatero k fotografování (cizích) portrétů

1. **Studujme svůj model.** Studujme si svého člověka, jak se tváří, jak mluví, jak se směje, jak pomrkvává, jak gestikuluje...